

УДК 338.242:37.078

JEL Classification: C22, D60, E20

БУРЛУЦЬКА С. В.¹, БУРЛУЦЬКИЙ С. В.²

МЕНЕДЖМЕНТ РЕСУРСІВ В СИСТЕМІ ЛОКАЛІЗАЦІЇ ІМПЕРАТИВІВ СТАЛОГО РОЗВИТКУ БІЗНЕС СЕРЕДОВИЩА

DOI: 10.32620/cher.2020.2.10

Постановка проблеми. У статті наводяться авторські підходи до формування системи локальних імперативів сталого зростання України як теоретичного підґрунтя створення ефективної моделі економічної діяльності, еквівалентної екологічній підсистемі та спрямованої на відновлення виробленого капіталу. *Метою статті* є формування концептуальних засад побудови дієвого механізму менеджменту ресурсів в системі локалізації імперативів сталого розвитку бізнес середовища в умовах посткризового відновлення соціально-економічної системи України. *Методологічною основою дослідження* стали положення класичної та сучасної економічної теорії, праці вітчизняних та зарубіжних учених з питань забезпечення сталого розвитку, державного регулювання економіки. Основною *гіпотезою дослідження* стало припущення щодо необхідності обмеження та конкретизації загально світових імперативів сталого розвитку шляхом звуження їх поняття та розширення змісту відповідно до локального контексту розвитку соціально-економічної системи України. *Виклад основного матеріалу.* Результати систематизації об'єктивних обмежень реалізації загальних імперативів сталого розвитку дозволили визначити відповідні національні імперативи. Ці локальні імперативи передбачають формування: ефективної моделі економічної діяльності, еквівалентної екологічній підсистемі та спрямованої на відновлення виробленого капіталу та створення умов для переходу до постіндустріальної моделі; інституційного середовища та системи державного управління, спрямованого на забезпечення справедливого розподілу ресурсів як в межах існуючого покоління, так і між існуючим та майбутнім поколінням; виключно економічно-орієнтованої поведінки агентів та подолання екзогенної ресурсної залежності задля забезпечення ефективного розподілу ендогенних ресурсів в часі з адекватним урахуванням природного капіталу. *Оригінальність та практична значущість дослідження.* Отриманий теоретико-методологічний концепт має теоретичну значущість та може бути трансформований у відповідний прикладний інструментарій формування стратегії сталого розвитку. *Висновки.* Сформована система локалізації імперативів сталого розвитку бізнес-середовища створює підґрунтя формування національної стратегії сталого розвитку, спрямовану на забезпечення цілісності (існування) соціально-економічної системи України. Подальші дослідження будуть спрямовані на розробку інструментального та методичного забезпечення системи менеджменту ресурсів бізнес-середовища.

Ключові слова:

сталий розвиток, соціально-економічна система, імператив сталого розвитку, менеджмент ресурсів, ресурсна база.

RESOURCE MANAGEMENT IN THE SYSTEM OF LOCALIZATION OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT IMPERATIVES OF THE BUSINESS ENVIRONMENT

Formulation of the problem. The article presents author's approaches to the formation of the system of local imperatives of sustainable growth of Ukraine as a theoretical basis for the creation of an effective

¹ **Бурлуцький Світлана Владиславівна**, д-р екон. наук, доцент, доцент кафедри економіки праці та менеджменту, Національний університет харчових технологій, м. Київ, Україна.

Burlutska Svitlana, Doctor Sciences in Economic, Associate Professor, Associate Professor of Labour Economics and Management Department, National university of food technologies, Kyiv, Ukraine.

ORCID ID: 0000-0002-9497-7917

e-mail: lanavb75@gmail.com

² **Бурлуцький Сергій Віталійович**, д-р екон. наук, доцент, завідувач департаменту моніторингу, оцінки підзвітності та навчання, INGO «Save the children in Ukraine», м. Слов'янськ, Україна.

Burlutski Sergii, Doctor Sciences in Economic, Associate Professor, Head of Monitoring, accountability and training department INGO «Save the children in Ukraine», Slavyansk, Ukraine.

ORCID ID: 0000-0003-0157-2564

e-mail: magistrdr@gmail.com

model of economic activity, equivalent to the ecological subsystem and aimed at restoring the generated capital. *The aim of the article* is the formation of conceptual bases of constructing of effective mechanism of resources management in the system of localization of sustainable development imperatives of business environment in conditions of post-crisis recovery of Ukraine`s socio-economic. *The methodological basis* of the research was the positions of classical and modern economic theory, works of domestic and foreign scholars on the issues of sustainable development, government regulation of the economy. *The basic hypothesis* of the research was the assumption of the necessity to limit and concretize the general world imperatives of sustainable development by narrowing their concept and expanding their content in accordance with the local context of development of the socio-economic system of Ukraine. *Statement of the basic material*. The results of systematization of objective limitations of implementation of the general imperatives of sustainable development have made it possible to identify relevant national imperatives. These local imperatives provide for the formation of: an effective model of economic activity, equivalent to an ecological subsystem and aimed at the recovery of generated capital and the creation of conditions for the transition to a post-industrial model; an institutional environment and a system of public administration aimed at ensuring the equitable distribution of resources both within the existing generation and between existing and future generations; exclusively economically oriented behavior of agents and overcoming exogenous resource dependence to ensure efficient distribution of endogenous resources over time with adequate consideration of natural capital. *Originality and practical relevance of the research*. The obtained theoretical and methodological concept has a theoretical relevance and can be transformed into an appropriate applied toolkit for sustainable development strategy formation. *Conclusions*. The existing system of localization of the imperatives of sustainable development of business environment creates the basis for forming the national strategy of sustainable development aimed at ensuring the integrity (existence) of the socio-economic system of Ukraine. Further research will be focused on the development of instrumental and methodological support of the business environment resource management system.

Key words:

sustainable development, socio-economic system, sustainable development imperative, resource management, resource base.

МЕНЕДЖМЕНТ РЕСУРСОВ В СИСТЕМЕ ЛОКАЛІЗАЦІЇ ІМПЕРАТИВІВ УСТОЙЧИВОГО РОЗВИТТЯ БІЗНЕС СРЕДИ

Постановка проблеми. В статті приводяться авторські підходи к формуванню системи локальних імперативів устойчивого розвитку України як теоретичної основи створення ефективної моделі економічної діяльності, еквівалентної екологічеської підсистеми і направленої на відновлення виробленого капіталу. *Цілью статті* є формування концептуальних принципів побудови дієвого механізму менеджменту ресурсів в системі локалізації імперативів устойчивого розвитку бізнес середовища в умовах посткризового відновлення соціально-економічної системи України. *Методологічеською основою дослідження* стали положення класическої і сучасної економічеської теорії, роботи вітчизняних і зарубіжних учених по питанням забезпечення устойчивого розвитку, державного регулювання економіки. *Основною гіпотезою* дослідження є передположення відносно необхідності обмеження і конкретизації загальносвітових імперативів устойчивого розвитку шляхом звуження їх поняття і розширення змісту, згідно локальному контексту розвитку соціально-економічеської системи України. *Изложение основного материала*. Результати систематизації об'єктивних обмежень реалізації загальних імперативів устойчивого розвитку дозволили визначити відповідні національні імперативи. Ці локальні імперативи передбачають формування: ефективної моделі економічеської діяльності, еквівалентної екологічеської підсистеми і направленої на відновлення виробленого капіталу і створення умов для переходу к постіндустріальної моделі; інституційного середовища і системи державного управління, направленої на забезпечення справедливого розподілу ресурсів як в межах існуючого покоління, так і між існуючим і майбутнім поколінням; виключительно економічеськи-орієнтованого поведіння агентів і подолання екзогенної ресурсної залежності ради забезпечення ефективного розподілу ендогенних ресурсів во часі з адекватним урахуванням природного капіталу. *Оригинальность и практическая значимость исследования*. Отриманий теоретико-методологічеський концепт має теоретическу значимість і може бути трансформований в відповідний прикладний інструментарій формування стратегії постійного розвитку. *Выводы*. Сформована система локалізації імперативів устойчивого розвитку бізнес середовища створює основу формування національної стратегії устойчивого розвитку, направленої на обес-

печение целостности (существования) социально-экономической системы Украины. Дальнейшие исследования будут направлены на разработку инструментального и методического обеспечения системы менеджмента ресурсов бизнес среды.

Ключевые слова:

устойчивое развитие, социально-экономическая система, императив устойчивого развития, менеджмент ресурсов, ресурсная база.

Постановка проблеми. Економісти сучасного мейнстриму небезпідставно вважають, що економічне зростання (збільшення валового національного продукту) створює підґрунтя для збільшення національного багатства, розширює можливості для розв'язання соціальних проблем, а отже, є головним орієнтиром державної економічної політики. Разом з тим непоодинока думка щодо усвідомлення економічного зростання та розширення масштабів виробничо-господарської діяльності як реальної загрози існування цивілізації. Необхідність розв'язання зазначеної дилеми, стало поштовхом для активної розробки теорії сталого зростання та її імперативів. Імперативи сталого розвитку слід розглядати як сукупність основних вимог, виконання яких забезпечує розв'язання проблем взаємодії усіх складових національної соціально-економічної системи та збереження цілісності її існування. Відштовхуючись від категоричного імперативу І. Канта в контексті сталого розвитку, слід згадати висловлювання німецько-американського філософа Г. Йонаса: «дій так, щоб наслідки твоєї діяльності були сумісні з підтримкою справді людського життя на Землі» [1]. Ця теза, на нашу думку, втілює в собі всі складові сталого розвитку – від необхідності забезпечення відповідального перед майбутніми поколіннями бізнес середовища до примату збереження та відновлення природного середовища. Вважаємо, що зазначена проблематика є актуальною і для економіки України. Необхідність побудови вітчизняної моделі сталого розвитку, формування вимог до побудови системи ефективного менеджменту ресурсів має стати одним з першочергових завдань економічної науки, акторів законодавчої та виконавчої влади.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Суттєвий внесок в формування концепції «сталого розвитку» внесли дослідження в межах Римського клубу заснованого А. Печчеї ще в 1968 році. Перші напрацювання з питань зв'язку природних та економічних чинників були представлені Римському клубі американськими дослідниками

Дж. Форестером та Д. Медоузом. В дослідженні «Межі зростання» (1972 р.) Д. Медоуз та його співавтори провели аналіз п'яти глобальних процесів: швидкої індустріалізації, зростання чисельності населення, збільшення дефіциту продуктів харчування, вичерпання невідновлюваних ресурсів та деградації природного середовища [2]. Шляхом вирішення проблеми група Д. Медоуза вважала скорочення темпів економічного зростання до нульового рівня. Академік НАН України М. Хвесик зазначає, що така модель є прийнятною тільки для високорозвинутих країн, траєкторія розвитку яких передбачає перехід до переважно постіндустріального суспільства [3]. Ще одна доповідь Римському клубу М. Месаровича і Е. Пестеля з підтримкою вектору поточних обмежень для довгострокових переваг, враховувала регіональні відмінності світових соціально-економічних систем [4]. В дослідженні італійського економіста О. Джиаріні зазначалося, що для успішного розв'язання глобальних проблем людства необхідна нова концепція – синтез між економікою та екологією - нова стратегія добробуту, спрямована на досягнення еколого-економічних цінностей життя [5]. Коментуючи цю проблему, професор Барселонського університету Дж. Мартінез-Альє зазначав, що «майбутні уподобання агентів невідомі, і станом на зараз не можуть бути визначені ринком, а отже, та вартість, що потенційно еквівалента запасам непоновлюваних ресурсів, також майбутнім суспільним витратам та витратам, пов'язаним з забрудненням оточуючого середовища, визначається довільно...» [6]. Професор Б. Данилишин ідентифікує імперативи сталого розвитку як систему відносин суспільного виробництва, яка забезпечує досягнення оптимального співвідношення між економічним зростанням, зростанням матеріальних і духовних потреб населення, нормалізацією якісного стану природного середовища [7].

Визнаючи теоретичну та практичну цінність здобутків згаданих дослідників, відзначимо, що проблема формування механізму управління ресурсами в системі локалізації

імперативів сталого розвитку бізнес середовища не знайшла достатнього відображення у вітчизняних дослідників, а отже нагальною є потреба формування концептуальних засад і організаційно-методичних підходів до її вирішення.

Метою статті є формування концептуальних засад побудови дієвого механізму менеджменту ресурсів в системі локалізації імперативів сталого розвитку бізнес середовища в умовах посткризового відновлення соціально-економічної системи України.

Виклад основного матеріалу дослідження. Концептуальна схема сталого розвитку як результат горизонтального аналізу процесу еволюції фундаментальних теорій, повинна бути розглянута в площині трьох тісно пов'язаних з нею сфер:

- економічної – джерелом та драйвером сталого розвитку є економічний розвиток, отже, економічний концепт є першопричинним;

- інституційної – розроблені та впровадженні програми сталого розвитку за суттю покликані не тільки практично імплементувати вектори концепції, але й відповідати політичним трендам міжнародного співтовариства, які можуть взагалі бути не пов'язаними з мотивами національного сталого розвитку;

- моральної – сталий розвиток потрібно розглядати не як наукову модель, а в якості парадигми спрямованої на запобігання глобальній екологічній катастрофі, що є загрозою існування всього людства.

В теоретичному плані концепція сталого розвитку розглядається через взаємопов'язаність трьох блоків взаємозв'язків та взаємозалежностей, що обумовлюють цілісність існування світової та національної соціально-економічної системи [8]:

- блок векторів сталого розвитку (екологічного, соціального та економічного) та відповідних компонентів (стала якість життя, споживання, виробництво);

- блок підходів (механізмів) забезпечення сталого розвитку: дуже слабка, слабка, міцна та дуже міцна сталість (кожному підходу відповідає свій специфічний механізм використання та субституції (компліментарності) природного, виробленого та нематеріального капіталів;

- блок складових національної соціально-економічної системи: суспільно-інституційна, екологічна підсистеми та підсистема забезпечення.

Імперативи сталого розвитку як загальні дефініції потребують додаткового обмеження та конкретизації. З гносеологічної точки зору необхідна процедура звуження обсягу поняття та розширення його змісту. Ознаки обмеження відображають специфічні умови реалізації концепції сталого розвитку в вітчизняних умовах і формують конкретизовані імперативи як підлеглі до імперативів загальних. З'ясування змісту та конкретизація імперативів до національних умов (прив'язка до конкретної національної соціально-економічної системи) є підґрунтям визначення шляхів забезпечення сталого розвитку в межах техноцентризму або екоцентризму.

Зазначимо, що загальні імперативи сталого розвитку базуються на складових проблемного поля концепції сталого розвитку та спрямовані на забезпечення цілісного існування світової соціально-економічної системи. Вони можуть бути представлені у такому формулюванні:

— вимога (необхідність) підтримки масштабів економічної діяльності еквівалентних екологічній підсистемі життєзабезпечення;

— вимога (необхідність) забезпечення справедливого розподілу ресурсів як в межах існуючого покоління, так і між існуючим та майбутнім поколінням;

— вимога (необхідність) формування оптимального розподілу ресурсів в часі з адекватним урахуванням природного капіталу.

Ці імперативи (вимоги) пов'язані як з забезпеченням цілісного розвитку світової соціально-економічної системи так і з сталим розвитком її компонентів – національних економік. Дотримання зазначених вимог викликає ланцюжок пов'язаних проблем. По-перше, це співвідношення проблеми економічного зростання з постійною полемікою щодо неефективності кількісного зростання в умовах вичерпання ресурсної бази виробництва (як наслідок або, скоріш за все констатація глобалізації). Для національної економіки важливим є те, що обсяг природних ресурсів та територій обмежений тією кількістю, яка є в наявності в поточний момент, а отже, подальше екстенсивне розширення в рамках ринкового механізму відтворення стає неможливим.

По-друге, це проблема нормування обмеженого впливу на екосистему, яка являє

собою матеріальну базу виробництва. У разі неможливості розширення цієї бази, виникає необхідність введення механізмів контролю за її ефективним використанням, перш за все контролю за забрудненням (наприклад, Кіотський протокол). Ще одним варіантом може бути виявлення вже існуючих механізмів контролю у діючій національній економічній моделі.

По-третє, це безпосередня проблема вичерпності ресурсів, що ставить під загрозу взагалі функціонування суспільного виробництва. В цій площині також спостерігається диспут щодо можливостей екзогенної організації або самоорганізації в межах національної економічної системи. Фактично концепт сталого розвитку повинен займати рівновіддалене положення між цими двома полярними тезами. Розвиток не передбачає зростання, що спостерігалось раніше та характеризувало ринковий механізм відтворення. Це скоріше перехід на інший якісний стан до посткапіталістичного (постіндустріального) виробництва на підставі найефективнішого використання як виробленого капіталу так і матеріальної бази (природного середовища).

Розвинені країни в контексті сталого розвитку за рахунок дійової системи економічних та технологічних важелів, намагаються отримати додаткові доходи (ресурси) й зміцнити свій вплив в політичному та економічному просторі через надання консультативної чи технологічної допомоги країнам, що розвиваються. Країни, що розвиваються (і Україна у тому числі) прагнуть відстояти власні права на використання і розпорядження національними природними ресурсами разом з отриманням економічної допомоги від постіндустріальних держав.

Однак, в силу специфіки концепту сталого розвитку, вирішальний вплив у рамках даної програми мають розвинені країни з достатньою інноваційною технологічною базою, фінансовими ресурсами для реалізації проєктів на території інших країн. Це сприяє взаємопроникненню капіталу від країн донорів до країн реципієнтів і призводить, фактично, до монополізації екологічних ринків даними корпораціями.

Отже, країни, що розвиваються, вимушено застосовуючи еко-ефективні стандарти, з одного боку фактично відкривають свої ринки проникненню іноземного капіталу та інвестицій, що є додатковими джерелами фінансування та рефінансування в інші галузі

економіки, з іншого боку, потрапляють в залежність від розвинених країн як у сфері економіки та екології, так і у сфері управління, оскільки розробка і контроль за реалізацією національних стратегій здійснюється цілком розвиненими країнами. З іншого боку, для країн, що розвиваються, спрямованих на реалізацію концепції сталого розвитку, є значний позитивний момент – можливість провести технологічне переозброєння у сфері природоохоронних технологій і технік управління, що призведе до зниження екологічних витрат, досягнення еко-стабільності і створення екоефективної економіки. Однак економічно слабкі країни з обмеженими ресурсами частіш за все потраплять у безумовну залежність. Разом з тим, наявність багатой ресурсної бази у країн (особливо з перехідною або трансформаційною економікою) може призвести і до негативних довгострокових наслідків (аналогічно ресурсно незабезпеченим економікам).

Негативні довгострокові ефекти зростання головним чином пов'язані з нафтою і корисними копалинами — сконцентрованими ресурсами, які можуть легко стати об'єктом пошуку ренти та перерозподільної боротьби, включаючи збройний конфлікт. У випадку України більш справедливо вказувати не скільки на сконцентровані ресурси, скільки на наявність галузей з чітко вираженими відносними перевагами (перед за все це чорна металургія). Отже, при високих цінах на нафту, природні копалини та метал (перелік не вичерпний, але досить показовий) спостерігається негативний вплив на довгострокове зростання в країнах-експортерах з «деформованим» механізмом державного управління в протигагу значному позитивному впливу на зростання в країнах-експортерах з ефективним держуправлінням.

Існує декілька варіантів, при яких достаток природного ресурсу може призвести до гірших економічних показників, особливо за умов відповідного державного управління. Найрозповсюджений з них полягає у тому, що з політичних причин, країни зі слабким управлінням формують відповідну економічну політику, більш імовірно, не здатну управляти товарним бумом, сприяючи значному нераціональному безконтрольному використанню природних ресурсів. Наприклад, за політичною вмотивованістю надмірно перегромаджуються соціальні витрати з метою розширення протекціоністських мереж і по-

ліпшення можливостей перебування у владі, в той час як джерела ресурсів трансформуються з продуктивної діяльності в непродуктивну рентоорієнтовану діяльність.

По-друге, бум природного ресурсу – це складне випробування навіть для соціально-економічних систем з належним управлінням і високоефективними інститутами, а вже тим більше в економічних системах без цих переваг. Одна з цих проблем - ефект «голландської хвороби», який пов'язаний зі зміною у структурі виробництва економіки у зв'язку із сприятливою дією позитивного шоку такого, як відкриття великих копалин природного ресурсу або підвищення світових цін експортного ресурсу. Такі структурні зміни, як очікується, спричиняють скорочення або застій інших (неприродних ресурсів) ринкових секторів економіки, таких як виробничий сектор, і будуть супроводжуватися переоцінкою реального обмінного курсу країни.

Іншими макроекономічними проблемами, пов'язаними з природними ресурсами, є нестабільність цін на сировинні та похідні товари. Нестабільність у доходах від природного ресурсу може викликати нестабільність державних видатків і реального обмінного курсу, що неминуче завдасть шкоди капіталовкладенням та економічному зростанню. Іншим інструментом, за яким нестабільність товарних цін може вплинути на зростання, є надмірне кредитування. Високі товарні ціни у 1970-х стали приводом для багатьох багатих природними ресурсами країн зловживати міжнародними кредитами, фінансуючи великі інвестиційні проекти і високе суспільне споживання. В період падіння цін в 1980-х ці країни залишилися з кризами платіжного балансу і великою зовнішньою заборгованістю. Важливо зазначити, що фактичний масштаб «голландської хвороби», нестабільність і завищені розміри зовнішнього боргу будуть великою мірою залежати від державної політики, наприклад, наскільки фіскальна політика в змозі пом'якшувати тиск сукупного попиту, вирівняти нестабільність в урядових доходах і вести раціональну політику зовнішнього запозичення.

Крім того, в доповнення до проблем короткострокового економічного управління, багаті природними ресурсами країни стоять перед важливими довгостроковими питаннями щодо оптимального обсягу вичерпання ресурсів станом на зараз та подальшим його зберіганням для добробуту майбутніх поко-

лінь. Відправним пунктом в цьому питанні є стала економічна стратегія країни, яка надає достатній капітал майбутнім поколінням, щоб дозволити їм досягти, принаймні, того ж самого рівня добробуту, що і поточні покоління. З цієї точки зору природні ресурси можуть бути розглянуті як частина сукупного капіталу країни, поряд з фізичним основним капіталом (таким як обладнання і будівлі) і нематеріальним капіталом (включаючи людський капітал, соціальний капітал і якість організаційного управління). Країни з високими показниками виснаження природного ресурсу часто знаходяться на нестабільних шляхах розвитку, вони не запроваджують ефективні режими економії, щоб покрити виснаження, результатом чого є негативні скориговані темпи чистих заощаджень.

Означені об'єктивні обмеження реалізації загальних імперативів сталого розвитку дозволяють сформулювати відповідні національні імперативи, що створюють підґрунтя формування національної стратегії сталого розвитку, спрямовану на забезпечення цілісності (існування) соціально-економічної системи України (рис. 1). Ці локальні імперативи передбачають формування:

— ефективної моделі економічної діяльності, еквівалентної екологічній підсистемі та спрямованої на відновлення виробленого капіталу та створення умов для переходу до постіндустріальної моделі;

— інституційного середовища та системи державного управління, спрямованого на забезпечення справедливого розподілу ресурсів як в межах існуючого покоління, так і між існуючим та майбутнім поколінням;

— виключно економічно-орієнтованої поведінки агентів та подолання екзогенної ресурсної залежності задля забезпечення ефективного розподілу ендогенних ресурсів в часі з урахуванням природного капіталу.

Трансформація сформованих імперативів у концепцію стратегії сталого розвитку перш за все потребує об'єктної деталізації за складовими національної соціально-економічної системи. По-друге, результати проведених досліджень [8, 9] вказують, що необхідною та достатньою умовою забезпечення сталого розвитку динамічних соціально-економічних систем є процес адаптаційного розв'язання системних конфліктів, що знаходить свій прояв у пружній реакції та коливанні в межах граничної фазової траєкторії.

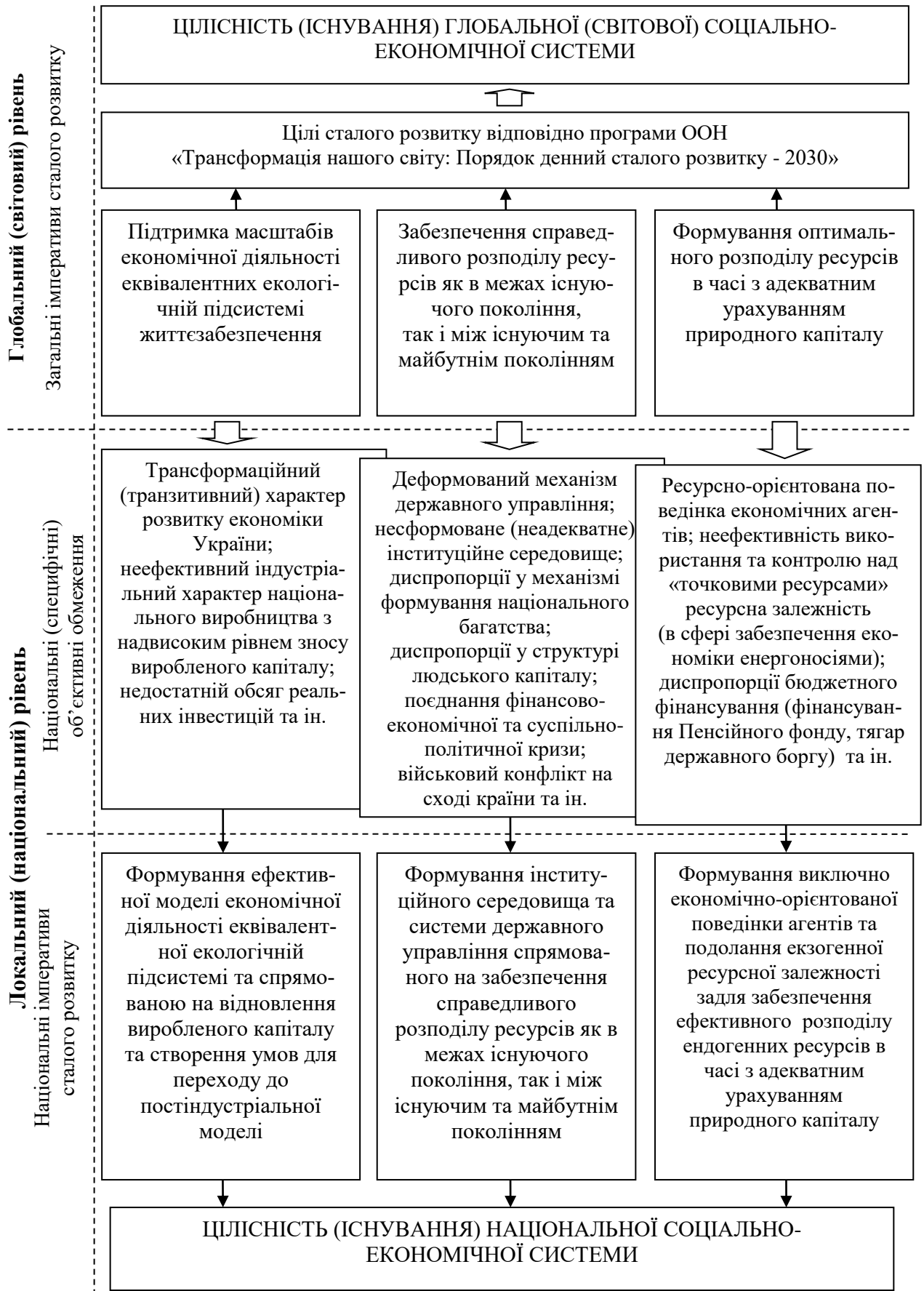

Рисунок 1 – Конкретизація імперативів сталого розвитку
Джерело: розроблено авторами

Адекватна оцінка параметрів пружності до різного роду шоків та потрясінь дозволить зацікавленим особам (інститутам державної влади, громадам) більш якісно розставити пріоритети у стратегії та тактиці своєї діяльності, забезпечити оптимізацію фінансових коштів, сформувати інноваційні механізми організації матеріальних і людських ресурсів. Відповідно до попередньо отриманих результатів [8], необхідно сконцентруватися на кожній з трьох ключових підсистем (суспільно-інституційна, забезпечення, екологічна) національної СЕС та їх компонентах. Ці підсистеми та компоненти були обрані, ґрунтуючись на вичерпному огляді існуючого доробку в цій області та агрегації власних теоретико-методологічних напрацювань [10, 11].

Слід зазначити, що за своєю природою ці підсистеми є взаємозалежними та функціонально пов'язаними одна з одною. Вони взаємоперекриваються, і крім того, є досить складними, навіть для локальних соціальних систем (наприклад, місцевих громад). У кінцевому рахунку, цілісна сукупність саме цих основних підсистем максимально наближена до оптимуму. Разом з цим, відокремлені підсистеми є тільки відправною точкою для аналізу, а отже, локальна специфіка національної економіки може обумовити виділення інших підсистем, які є більш важливими або показовими.

У межах кожної підсистеми доцільна ідентифікація декількох атрибутів і характеристик пружності. Доцільним є визначення надійності ресурсної бази, що формує підсистему.

Компонентами підсистеми забезпечення є інфраструктурна та складова бізнес середовища. Пружне бізнес середовище має важливе значення для зусиль по відновленню у постшоковий період. Ресурси економічної системи є надійними, якщо вони задовольняють потребу в критично необхідних товарах та послугах в різноманітних умовах. Зміни в умовах можуть відбутися швидко або за більш тривалого періоду часу, наприклад, зміна клімату або рух фірм на нові ринки. Шокове збурення потенційно може поставити багато видів економічної діяльності в групу ризику. Пружні національні економічні системи підтримують малий бізнес, гарантують громадськості безпечність кредитно-грошової системи і захищеність індивідуальних банківських рахунків.

Одним з ключових економічних аспектів пружності є характер економічного зростання та стабільність розподілу доходів серед населення. Залежність від вузького діапазону природних ресурсів (ресурсного потенціалу екологічної підсистеми) може збільшити дисперсію

доходу і, отже, зменшити його стабільність. Зазвичай це відбувається по ряду причин. По-перше, ресурсна залежність може бути ризикованою для комерційної діяльності як в силу ринкових коливань, так і під впливом технологічних інновацій, що загрожують стійкості економічної активності, особливо в епоху глобалізації. По-друге, екологічна мінливість може підвищити ризик ураження ресурсозалежних систем через частоту екстремальних явищ в природі, таких як посухи чи повіні, вплив шкідників й хвороб, наприклад, у сільськогосподарських секторах.

Незахищеність економічного добробуту, що вимірюється через дисперсію джерел доходу, помилково вважається менш важливим, ніж зростання джерел доходу, в умовах стабільної економіки. Сучасна економічна теорія все більшою мірою ґрунтується на припущенні, що економічний розвиток сам по собі залежить від інститутів і соціальної інфраструктури (суспільно-інституційної підсистеми). В свою чергу стабільність соціальної підсистеми є активним стимулом інноваційного та технологічного розвитку. Крім того сталий розвиток залежить від позитивних ефектів інвестування в людський капітал. Обидва ці джерела економічного зростання (людський капітал та технологічний розвиток) підсилюються стабільною соціальною та економічною політикою держави.

Все більше існує доказів того, що сталий економічний розвиток є також результатом справедливого суспільного розподілу активів, в силу різних економічних зв'язків. За думкою економістів кейнсіанської течії, справедливий розподіл багатства підвищує сукупний попит в економіці, а масштабна нерівність негативно впливає на продуктивність робочої сили. Інші елементи пружності на рівні суспільства можна спостерігати за такими чинниками, як зайнятість, рівень злочинності та демографічні фактори. Ці показники дозволять відслідковувати зміни у виробництві ресурсів, від яких залежить життєдіяльність суспільства взагалі. Але на індивідуальному рівні, результати вибору засобів до існування і соціальних інвестицій, швидше за все, будуть ідентифікуватися через доходи та рівень міграції, що є показниками сталості на рівні домогосподарств.

Таким чином, ресурсна надійність економічної підсистеми у загальному випадку буде включати продуктивність, різноманітність, достатність в межах ринку праці та ринку капіталу, землі та інших природних ресурсів щодо даного співтовариства. На думку деяких економістів така оцінка цих ресурсів означає потенційні можливості для адсорбації шоку [18, 21,

32]. Для оцінки ресурсів у межах економічної підсистеми додатковими індикаторами можуть стати стан ринку праці, умови розвитку бізнесу та ін.

Адаптивний потенціал економічної підсистеми може оцінюватися за потенційною наявністю умов та фактичною здатністю формувати та втілювати у життя ефективні стратегії розвитку бізнесу, регіональні та місцеві стратегії, спрямовані на створення сприятливих умов кредитування, інвестування, торгівлі та ні. Такі заходи збільшують спроможність протидії шоку і підсилюють здатність економічної підсистеми до сприйняття інновацій і нових форм знань. Важливим для оцінки адаптивного потенціалу в економічній підсистемі є фінансовий стан соціально-економічної системи – стійкі фінансові позиції повинні дозволити знижати податки або підвищувати витрати задля нейтралізації небезпечних наслідків шоку. Ретельна увага також повинна приділятися демонополізації ринку та можливості коригування ринкових відносин. Ринку праці повинен мати високу мобільність учасників та забезпечувати умови для перекваліфікації або додаткового навчання.

Інфраструктурна підсистема є найбільш неоднозначним компонентом національної СЕС. До інфраструктури відносяться основні фонди, що забезпечують доставку товарів і послуг. Вона включає транспортну інфраструктуру, систему комунального життєзабезпечення (водопостачання, тепlopостачання, електропостачання та ін.) засоби зв'язку і комунікаційні системи. Деякі дослідники відносять людський капітал, пов'язаний з експлуатацією цієї інфраструктури, до складу цієї ж підсистеми.

Оцінка надійності ресурсної бази в межах підсистеми інфраструктури національної СЕС потребують окремого обліку кожного інфраструктурного сектору з перерахованих вище, що обумовлено значними відмінностями у параметрах пружності цих секторів. Національна або регіональна соціально-економічна система може мати ефективну транспортну систему, але абсолютно неоптимальну систему водопостачання. Крім того, слід враховувати різний ступень контролю за складними інфраструктурними мережами, що формують територіальний устрій. Наприклад, всі економічні агенти використовують живлення від національної електричної мережі (незалежно від споживчої або виробничої цілеспрямованості). Але на локальному рівні (рівні окремої громади), агенти не можуть вплинути на її продуктивність та ефективність, тому що управління та регулювання здійснюється на більш високому рівні (регіональному та національному).

Громада може вимагати більш високого рівня інфраструктурного регулювання, включаючи відповідні заходи спрямовані на більш прискорене та невитратне відновлення від шокowego збурення. Разом з тим, інфраструктурне відновлення – це безумовно витратні заходи, які скоріш за все будуть компенсовані за рахунок споживачів в межах тарифної політики. Це є прикладом певних компромісів (між споживачами та виробниками інфраструктурних послуг), що повинні бути вирішені в інтересах підвищення інфраструктурної пружності в дошоквий період (за рахунок пролонгованих додаткових витрат) і скороченням відповідних значних втрат у короткостроковій постшоківій перспективі.

Як вже зазначалося, оцінка адаптивного потенціалу окремого сектору інфраструктури залежить від його характеру та специфіки. У деяких компонентах автоматичні адаптаційні спроможності закладені ще на етапі проектування. Інтернет, наприклад, автоматично перенаправляє інформацію повз пошкоджених ділянок мережі. Інші компоненти, які складаються з матеріальних основних фондів, таких, наприклад, як транспортна інфраструктура, може в короткостроковій перспективі адаптуватися тільки за рахунок управлінських дій користувачів інфраструктури або менеджерів, що перенаправляють трафік повз пошкоджених ділянок.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Результати систематизації об'єктивних обмежень реалізації загальних імперативів сталого розвитку дозволили визначити відповідні національні імперативи, що створюють підґрунтя формування національної стратегії сталого розвитку, спрямовану на забезпечення цілісності (існування) соціально-економічної системи України. Ці локальні імперативи передбачають формування: ефективної моделі економічної діяльності, еквівалентної екологічній підсистемі та спрямованої на відновлення виробленого капіталу та створення умов для переходу до постіндустріальної моделі; інституційного середовища та системи державного управління, спрямованого на забезпечення справедливого розподілу ресурсів як в межах існуючого покоління, так і між існуючим та майбутнім поколінням; виключно економічно-орієнтованої поведінки агентів та подолання екзогенної ресурсної залежності задля забезпечення ефективного розподілу ендогенних ресурсів в часі з адекватним урахуванням природного капіталу. Доведено, що в контексті формування стратегії сталого розвитку адаптивний потенціал підсистеми бізнес середовища може оцінюватися за потенційною наявністю

умов та фактичною здатністю формувати та втілювати у життя ефективні стратегії розвитку бізнесу, регіональні та місцеві стратегії, спрямовані на створення сприятливих умов кредитування, інвестування, торгівлі та ін. Такі заходи збільшують спроможність протидії шоку і підсилюють здатність економічної підсистеми до сприйняття інновацій і нових форм знань.

Література

1. Йонас Г. *Принцип відповідальності. У пошуках етики для технологічної цивілізації*. Київ: Лібра, 2001. 400 с.
2. Meadows D.H., Meadows D.L. *The Limits to growth*. New York: Universe Books. 2005. 210 p.
3. Хвесик М.А., Обиход Г.О. Природно-ресурсна сфера України: стан та шляхи збереження. *Вісник Національної академії наук України*. 2019. № 7. С. 36-44.
4. Mesarovic M., Pestel E. *Mankind at the Turning Poin*. Moscow. 1974.
5. Giarini, O. *Dialogue about wealth and welfare*. Pergamon Press, Oxford. 1980.
6. Martinez-Alier J. Ecological economics and eco-socialism. *Capitalism Nature Socializm*. 1998. №2, vol.1. P.109-122.
7. Данилишин Б. М. Тактика еволюціонізму в сучасному економічному розвитку світу (в аспекті третьої та четвертої промислової революцій). *Економіка України*. 2016. №8. С. 44–61.
8. Бурлуцька С. В. *Стратегія забезпечення пружності сталого розвитку національної економіки: теорія та практика*: монографія. Дніпро: Середняк Т. К., 2016. 320 с.
9. Бурлуцька С. В. Менеджмент природних ресурсів в концепції сталого розвитку. *Часопис економічних реформ*. 2017. № 3(27). С. 88-93.
10. Burlutskiy S. V., Burlutskii Sv. V., Margasova V. G. The relationship between short-term fluctuations and stages of economic cycle: the case of Ukraine. *Revista ESPACIOS*. – 2019. Vol. 40 (N° 10).
11. Burlutska, Sv., Burlutski, S., Berezianko T. The export determinant of socio-economic resili-

Стаття надійшла
до редакції : 20.05.2020 р.

ence in foreign economic activity sustainable economic development *Economic Development. Journal of Life Economics*. Vol.6. Issue 4. 2019. P. 413–420.

References

1. Jonas, G. (2001). The principle of responsibility. *In search of ethics for technological civilization*. Kiev: Libra, 400.
2. Meadows, D. H., Meadows D. L. (2005) .*The Limits to growth* / D.H. Meadows. – New York: Universe Books, 210.
3. Khvesik, M. A. Obikhod G. O. Natural-resource sphere of Ukraine: state and ways of preservation. *Visnik of National Academy of Sciences of Ukraine*. 2019. № 7. С. 36-44.
4. Mesarovic, M., Pestel E. (1974). *Mankind at the Turning Point*. Moscow.
5. Giarini, O. (1980). *Dialogue about wealth and welfare*. Pergamon Press, Oxford.
6. Martinez-Alier, J. (1998). Ecological economics and eco-socialism. *Capitalism Nature Socializm*,2, vol.1, 109-122.
7. Danylyshyn, B. M. (2016). The tactics of evolutionism in the modern economic development of the world (in the aspect of the third and fourth industrial revolutions). *Economy of Ukraine*, 8, 44-61.
8. Burlutska, S.V. (2016). *The Strategy of Ensuring the Resilience of the Sustainable Development of the National economy: theory and practice*: monograph. Dnipropetrovsk: Serednjak T.K., 320.
9. Burlutska, S. Burlutskiy, S. (2007). Natural resources management in the context of the sustainable development concept. *Time Description of Economic Reforms*, 3(27), 88-93.
10. Burlutskiy, S. V., Burlutskii, Sv. V. and Margasova, V. G. (2019). The relationship between short-term fluctuations and stages of economic cycle: the case of Ukraine. *Revista ESPACIOS*. Vol. 40 (N° 10).
11. Burlutska, Sv., Burlutski, S., and Berezianko T. (2019). The export determinant of socio-economic resilience in foreign economic activity sustainable economic development *Economic Development. Journal of Life Economics*. Vol.6. Is. 4, 413-420.

Стаття прийнята
до друку: 26.06.2020 р.

Бібліографічний опис для цитування :

Бурлуцька С. В. Менеджмент ресурсів в системі локалізації імперативів сталого розвитку бізнес середовища / С. В. Бурлуцька, С. В. Бурлуцький // Часопис економічних реформ. – 2020. – № 2 (38). – С. 79–88.

